

буттєвими проблемами сучасної людини та сутністю загальнолюдських категорій. Ці роздуми стосуються концептів «щастя», «кохання», «зрада» тощо. Нарешті, психологічний аспект роману розкриває той факт, що вчинки головних героїв роману мають внутрішню детермінованість, що реалізується у творі за рахунок введення авторкою численних монологів та діалогів.

Література

1. Белімова Т. Від синдрому підсніжника до будинку, де зіцлюють серця: творчість Ольги Деркачової. *Слово і час*. 2018. №8. С. 84–88.
2. Деркачова О. Крамниця щастя. Брустурів : Дискурсус, 2013. 172 с.
3. Карп'юк В. Чи є щастя у «Крамниці щастя»? URL : https://zaxid.net/chi_je_shhastyu_u_kramnitsi_shhastyu_n1295018.
4. Хороб М.Б. То з чого починати, коли прокинешся...? [Рец. на: Деркачова О. Коли прокинешся / Ольга Деркачова. – Брустурів: Дискурсус, 2015. 188 с.]. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2015. №2. С. 620–623.
5. Шарова Т.М. Жіноча проза: теоретичні засади визначення та класифікація. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2006. Вип. 49. 214 с.

Землянський А.М.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри історії, археології і філософії

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ МІСТИЧНОГО ДЕТЕКТИВУ В РОМАНІ В. ВАСИЛЬЧЕНКА «ДВОРУШНИКИ, АБО ЄВАНГЕЛІЄ ВІД ВОВКУЛАКИ»

Анотація. У статті розкриваються жанрові особливості роману В. Васильченка як твору «гібридного жанру», що поєднує в собі ознаки класичного детективу та містичного. Доводиться, що в автора вдало комбінуються ознаки масової та елітарної літератури.

Ключові слова: «гібридний жанр», класичний детектив, містичний детектив, масова література, елітарна література.

В'ячеслав Васильченко – сучасний український письменник, майстер детективної оповіді, дипломант Міжнародного літературного конкурсу романів, п'єс, пісенної лірики і творів для дітей «Коронація слова» (2013) за роман «Дворушники, або Євангеліє від вовкулаки», що переміг у номінації «Кращий детектив року».

Він відомий українському читачеві насамперед як автор серії творів про сищика-інтелектуала, професора філології Богдана Лисицю, який завдяки своїм енциклопедичним знанням та добре розвиненій логіці, подібно до Роберта Ленгдона, відомого персонажа Д. Брауна, майстра інтелектуального детективу, розв'язує різні загадки, що виникають на його шляху. Це такі художні тексти, як «Gaudeamus», виконаний смертю» (2009), «Притулок для прудкого біса» (2013), «Факір» (2014) та ін. Роман «Дворушники, або Євангеліє від вовкулаки» (2012) виділяється з-поміж цих книг і за своїм стилем, і за жанровими особливостями.

На сьогодні, незважаючи на свою досить довгу історію, жанр детективу не лише не втрачає популярності, а й набуває найрізноманітніших форм, утворюючи нові жанрові варіації. Активно виникають т.зв. «гібридні жанри», що вже отримали усебічну увагу дослідників літератури та критиків, що відображено в монографіях [1, с. 227–234; 5; 9, с. 47–70; 10], статтях [3; 6; 7 та ін.], зафіксовано у бібліографічних покажчиках [11, с. 54–56]. Серед цих жанрів яскраво виділяють шпигунські детективи, арт-детективи, історичні детективи, романтичні, у тому числі й містичні [4]. Саме до останнього різновиду можна віднести аналізований роман В. Васильченка.

Так, у центрі твору «Дворушники, або Євангеліє від вовкулаки» (2012) лежить розповідь про страшні вбивства жінок на околицях Києва. Справа видається досить заплутаною і незрозумілою, оповита численними міфами та легендами про жадливого вовкулаку, який і є підозрюваним у скоєнні злочинів. Богдан Лисиця, київський професор словесності, допомагаючи своєму давньому знайомому – полковнику міліції Бондаренку, одночасно займається написанням наукових статей про вовкулаку, які органічно вплітаються в сюжетно-композиційну канву цього художнього тексту. Протягом твору читачі знайомляться з новими героями: милою Дариною, красунчиком-театралом Антоном Свідерським, бізнесменом Довганем, Андрієм Ведмедерею, кожен із яких опиняється під підозрою талановитого слідчого.

Роман «Дворушники...» В. Васильченка є типовим зразком класичного детективу з усіма його стереотипними схемами та канонами. Сам письменник визначає жанр твору як детективний роман з елементами

містики [2, с. 5]. На думку О. Обертинського, подібне визначення відповідає особливостям роману, адже ключовими категоріями аналізованого твору виступають категорія співіснування неможливого з реальним та категорія таємничості, які тісно пов'язані зі згаданим вище образом вовкулаки [8, с. 174].

Із метою переконати читача у припущенні, що в убивствах винний вовкулака, автор навмисно вводить у твір численні статті під псевдонімом В. Ярчука, які мають науковий характер і стосуються формування образу вовкулаки у фольклорі, художній літературі різних народів та у документальних джерелах.

Власне, вбивство героїні твору Ольги Довгань також супроводжується подіями містичного характеру. Характер цього вбивства, умови зникнення жінки та докази – усе вказувало на існування страшної істоти. Протягом усього твору читач знаходиться у психологічній напрузі, оскільки справа досить заплутана і супроводжується великою кількістю епізодів, які змушують жахатись і робити власні висновки й передбачення стосовно перебігу сюжету та результатів пошуку злочинця. Такими епізодами є страшні описи тілесних пошкоджень загиблих: перекушене горло, понівечене тіло тощо; переслідування Лисицею «справжнього» вовкулаки в лісі, яким виявився місцевий хлопець, перевдягнений у костюм перевертня тощо.

Елементи містики у творі виявляються в постійному взаємозв'язку, переплетінні подій реальних із ірреальними, світу земного й потойбічного. Подібне твердження доводить припущення Лисиці та Бондаренка про стосунки між жінкою та перевертнем. Вони висували думку про те, що звичайна людина може вступати в інтимні стосунки з вовкулакою, адже на всіх убитих жінках були сліди насильства. «*А може, Довгань зустрічалась із перевертнем та вони щось не поділили, він її й вкусив...*» [2, с. 49], – не без іронії зауважує Лисиця.

Таємничістю оповиті й прізвища героїв роману – Андрія Ведмедері та Ольги Довгань (дівооче прізвище – Вовчанська). На семантичному рівні вони викликають асоціацію із відповідними тваринами – ведмедем і вовком. Відповідно до вірувань східних народів, як це зазначає автор твору, між ведмедем та вовком точиться постійна боротьба. При цьому перевага ведмедя міститься у його силі, а вовка – у хитрості. У романі Андрій Ведмедеря, відповідно, характеризується такими якостями, як сила, відважність, хоробрість, а Ольга Вовчанська (Довгань) – хитрістю, уважністю, умінням знаходити вихід із проблемних ситуацій. Сам автор про неї говорить так: «*Непокірна, волелюбна, хижа Вовчиця*» [2, с. 123]. Колись у

них було велике кохання, але згодом, після численних скандалів та непорозумінь, жінка віддала перевагу кар'єрі танцівниці й поїхала з села до міста.

Згадуючи ці події у творі, автор підводить до думки, що Андрій Ведмедеря може виявитись убивцею. Таким чином, письменник, за законами жанру, через дослідження логічних зв'язків і стосунків жертв із підозрюваними, пропонує читачам різні можливі сценарії подій та вірогідних злочинців. Це дозволяє художньому текстові В. Васильченка виконати типову для зразків «масової» літератури компенсаторну функцію, адже читач має змогу випробувати свої дедуктивні здібності й логічне мислення, відчутти себе в іншій, незвичній для повсякденного життя, ролі слідчого.

Елементи містицизму й загадковості виявляються, зокрема, у самій назві твору «Дворушники...», яка має подвійне тлумачення. З одного боку, це страшні вовки-перевертні, убивці, *«істоти, які мають два серця – серце людини та серце вовка»* [2, с. 201]. З іншого, це сучасні люди, які ведуть подвійне життя, у буквальному сенсі слова – рухаються у двох різних напрямках, зраджуючи друзям та сім'ям. В. Васильченко закликає читачів розібратися у собі, адже *«вовк живе у кожному з нас»* [2, с. 214]. Таким чином, автор уводить читача в оману, наголошуючи на тому, що злочинцем може виявитись будь-хто.

Ще одна риса, яка доводить приналежність роману В. Васильченка «Дворушники, або Євангеліє від вовкулаки» до класичного детективу, – це замкнутість і умовність хронотопу. Усі вбивства, описані у творі, скоєні на лісовій галявині. Слідчий разом зі своїм помічником щоразу збирають докази й досліджують одну й ту саму місцевість: *«...вже третє вбивство... і та ж лісова галявина»* [2, с. 165].

Часова характеристика аналізованого роману так само має стійкі риси. Так, усі вбивства скоєні за досить короткий проміжок часу, і взагалі події, описані у творі, відбуваються досить швидко: одна змінює іншу, іноді навіть не дійшовши до свого логічного завершення.

Окрім того, роман В. Васильченка «Дворушники...» як зразок класичного детективу, має стандартний набір персонажів. У центрі оповіді знаходиться професор словесності Київського національного університету Богдан Лисиця. У творі він є аматором у розшуку злочинців, оскільки справа розслідування – не його професія, а лише хобі, до якого він звертається за проханням свого давнього друга, підполковника міліції Бондаренка. Автор наділяє цей образ певними новаторськими рисами. Наприклад, Лисиця, на відмінну від закордонних сищиків, *«не товаришує з тютюном, займається спортом та майже не випиває»* [2, с. 15]. При цьому зберігаються й

традиційні характеристики героя-сищика детективної оповіді, такі як: високий інтелектуальний розвиток, аналітичні здібності, уміння робити висновки з фактів. Автор про свого героя говорить: *«Людина розумна, здатна мислити аналітично. Охоча до роботи, яка не відступить, поки не розмотає увесь заплутаний клубок»* [2, с. 198], або: *«Людина творча, з відмінним образним мисленням. Знайома зі світовою культурою»* [2, с. 165].

Із ходом дії кількість персонажів, пов'язаних із розслідуванням, відповідно до канонів жанру, збільшується. Протягом твору у професора-слідчого з'являються помічники: спочатку це журналіст, що допомагає Лисиці у пошуку необхідної інформації, а потім чоловік на ім'я Жорик, який відзначився своєю сміливістю й відважністю.

Наступною ключовою фігурою аналізованого детективу є жертва. Загалом у творі було декілька убитих жінок, проте основні події розгортаються навколо загадкового вбивства саме Ольги Довгань та її постраждалого чоловіка, який звернувся до міліції з повідомленням про смерть своєї дружини.

Не менш важливими персонажами у творі постають підозрювані та свідки. Як і вимагається за класичними канонами детективної оповіді, жоден підозрюваний так і не виявився злочинцем, а перейшов у розряд свідків. Так, під підозрою свого часу перебували подруга загиблої Ольги Довгань Дар'я, Антон Свідерський – коханець убитої, Андрій Ведмедеря – її колишній коханий, Дмитро Довгань – її пасинок, оскільки в кожного з них був особистий привід для помсти.

Традиційно, ім'я убивці стає відомим лише під кінець твору. Ним виявляється людина, яку взагалі ніхто не підозрював і не пов'язував зі злочинами. Це – генерал Гжицький, товариш Довганя, який заклався на те, що красуні-дружини заможних друзів зраджутьатимуть їм при першій же можливості. Все так і відбувається. Щоб покарати зрадниць, Гжицький іде на вбивство, а потім знаходить собі виправдання: *«Ольга і Оксана були людьми з двома душами. З двома серцями. Одне – для законного чоловіка, а інше – шукає радості поза родиною. Ні, вони не люди. Вони перевертні...А їхні красені-коханці? Хіба вони не вовкулаки? Перетворили кохання на бізнес»* [2, с. 322]. У такий спосіб, окрім містичних мотивів, класичний зразок детективного жанру наповнюється ще й філософським змістом, синтезуючи ознаки масової літератури й елітарної, розрахованої на більш вибагливу публіку.

Отже, роман В. Васильченка «Дворушники, або Євангеліє від вовкулаки» за усіма канонами належить до класичного зразка детективного жанру: у центрі оповіді лежить злочин, оповитий численними легендами та

загадками, над розв'язанням якого працюють головні герої; традиційним є набір персонажів. У творі також досить органічно співіснують неможливе з реальним, провідне місце займає категорія таємничості та замкнутий і умовний хронотоп, що дозволяє визначати жанр твору радше як містичний детектив. Однак на сучасному етапі розвитку детективного жанру органічним є вплетення й рис інших жанрів масової та елітарної літератур, свідченням чому є аналізований текст В. Васильченка. Детективна інтрига в ньому переплітається також, крім згаданих, із ознаками мелодрами, трилера, філософського роману тощо.

Література

1. Бовсунівська Т.В. Жанрологія. Теорія роману: навч. посіб. К. : ВПЦ «Київський університет», 2017. 447 с.
2. Васильченко В. Дворушники, або Євангеліє від вовкулаки. Луцьк : ПДВ «Твердиня», 2012. 336 с.
3. Гура Н.П., Лисак Ю.В. Поліжанровість сучасного детективу на матеріалі роману А. Переса-Реверте «Фламандська дошка». *Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа* : [зб. наук. матеріалів конф. (Бердянськ, 22-23 вересня 2016 р.)] / гол. ред. О.П. Новик. Бердянськ : БДПУ, 2016. С. 38–40.
4. Землянська А.В. Особливості часопростору містичного роману Дари Корній і Тали Владмирової «Зозулята зими». *Мільйон історій: поетика пригод у літературі та медіа* : [зб. наук. матеріалів конференції (Бердянськ, 22-23 вересня 2016 р.)] / гол. ред. О.П. Новик. Бердянськ : БДПУ, 2016. С. 55–57.
5. Землянська А. «Гібридизація» жанру в сучасній масовій літературі (на матеріалі романів А. Переса-Реверте «Фламандська дошка» та Є. Кононенко «Жертва забутого майстра»). *Українська література в загальноєвропейському контексті: монографія* / за ред. Т.М. Шарової та А.В. Землянської. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2020. С. 92–105.
6. Землянська А.В., Землянський А.М. Жанрова еkleктика ретродетективів Богдана Коломійчука. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. Івано-Франківськ, 2018. №4(40) 2017, 3(47) 2018. С. 275–286.
7. Крапівник Г.О. Гібридизація форм детективного жанру як відображення сучасного культурного процесу. *Грані*. 2014. №6. С. 36–40.
8. Обертїнський А. Любите детектив. *Дон*. 1991. №3. С. 174.
9. Сучасна українська белетристика: координати «Коронації слова»: монографія / за заг. ред. С. Підпригори. Миколаїв : Іліон, 2014. 306 с.

10. Філоненко С. Місія здійснення: популярна література у дзеркалі критики: літературно-критичні статті. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2017. 184 с.
11. Шарова Т.М., Землянська А.В., Шаров С.В. 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.

Зотова В.Г.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української і зарубіжної літератури
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Залогіна Г.Г.

*викладач української мови і літератури
КЗ «Мелітопольське училище культури» ЗОР*

«ГОВОРИ, ГОВОРИ...»: ПОЕТИКА МОНОЛОГІВ І ДІАЛОГІВ У МАЛІЙ ПРОЗІ М. КОЦЮБІНСЬКОГО

***Анотація.** У статті аналізуються окремі мовно-стильові аспекти малої прози М. Коцюбинського. Увагу зосереджено на художній семантиці, архітектоніці та стильовій палітрі монологів і діалогів, їх значенні у розкритті авторської думки.*

***Ключові слова:** жанри малої прози, реалізм, модернізм, стильова еволюція, наратив, монолог (внутрішній), діалог.*

В українському літературному процесі увага до мови художніх творів завжди була особливою. Тож не дивно, що на зламі ХХ і в перші десятиріччя ХХІ століть письменники знову й знову звертаються до пошуків особливого слова, і воно незрідка стає одним з головних персонажів, веде і автора, й читача за собою.

Спостерігаємо, що час тотального заперечення літературної спадщини представниками постмодерної культури поволі минає, хоч навіть у період становлення й вершинного злету українського постмодернізму це заперечення іноді виглядало парадоксальним, бо, скажімо, чим би була наша карнавальна література кінця ХХ ст. без І. Котляревського та інших українських майстрів минулих епох? (Схоже на те, що й наступним літературним генераціям з їх новою філософською платформою і художньою палітрою доведеться мати справу з мовою як з одним із